

Γράμματα σ' ένα φίλο

Ἀγαπητέ Κώστα

Τὸ γράμμα σου, καθὼς περίμενα, ἦρθε μὲ τὰ σχε-
τικά ἐρωτήματα. Ἀμέσως θὰ προσπαθήσω ν' ἀπαντή-
σω σ' αὐτὰ γιὰ νὰ προχωρήσω στὸ δεύτερο μέρος τῶν
πληροφοριῶν μου.

Τὸ νὰ γίνη ὁ ἄνθρωπος πνευματικὴ ὄντοτητα, ση-
μαίνει: ὅτι πρέπει νὰ κινηθοῦνε οἱ δυνάμεις ποὺ ἔχει
ἐντὸς τοῦ ἀπ' τὴν σιγίμη τῆς σπορᾶς τοῦ πρὸς συνείδη-
ση τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ὡς ἀνεπανάληπτης ἀξίας, πρὸς συν-
είδηση τοῦ ὁποιουδήποτε ἄλλου ἀνθρώπου, τοῦ πλη-
σίον, ὁμοίως ὡς ἀνεπανάληπτης ἀξίας καὶ πρὸς συνεί-
δηση τοῦ ἔξω κόσμου, τοῦ αἰσθητοῦ, ὡς μιᾶς ἄλλης ἀ-
ξίας. Μιᾶς τέτοιας συνισταμένης συνείδηση κατασταί-
νει τὸν ἄνθρωπο ἱκανὸ νὰ ἐποπτεύει, ἐλέγχει καὶ ρυ-
θμίζει τὸ πλέγμα τῶν σχέσεων του, ὁρῶναι τὰ ὅρια τῆς
ἐλευθερίας του καὶ ὁρίζει καὶ τὸ πεδίο τῆς ἐσωτερικῆς
του ζωῆς. Αὐτὰ βέβαια εἶναι στοιχειώδεις ἀρχές, πάν-
στις ὁποῖες στηρίζεται τὸ πνευματικὸ εἶναι τοῦ ἀνθρώ-
που καὶ ἡ πάρα πέρα πορεία του σημαδεύεται ἀναγ-
καῖα ἀπὸ τὴν μικρότερη ἢ μεγαλύτερη διάθεσή του
κριτικῆς τοῦ καθόλου τῆς ζωῆς. Μιᾶς κριτικῆς συνε-
χοῦς, ἀδιάλειπτης, ἀνελέγτης θὰ πῶ, γιατί μου φαίνε-
ται ὅτι καὶ τὸ ὅλον τῆς ἱστορίας εἶναι ἀποτελέσματα ὄχι
τόσο τῶν γεγονότων ὅσο τῆς κριτικῆς τοῦ ἀνθρώ-
που. Κι ἡ παρά πέρα ἀκόμη πορεία τοῦ πνευματικοῦ
εἶναι, σημαδεύεται ἀπὸ τὸ αἶτημα τῆς ἀναζήτησης ἐ-
νοῦ σταθεροῦ στοιχείου στήριξης, μέσα στὴν ἀτέρμονη
μεταβολὴ τοῦ καθόλου τῆς ζωῆς, μεταβολὴ ποὺ γεν-
νάει τὴν ἀδήριτη ἀνάγκη στὴν ἀναζήτησιν αὐτοῦ τοῦ
σταθεροῦ στοιχείου, ποὺ πιά προβάλλει, ὄχι μόνο στὸ
νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ σ' ὅλο τὸ πεδίο τῆς ὑπαρξῆς τοῦ
σάν ἀξίωμα μὲ μαθηματικὴ πλέον ἔννοια. Καὶ φαίνεται
ὅτι ἡ τελευταία αὕτη πορεία εἶναι καὶ τὸ γινώρισμα τῆς
προηγμένης πνευματικῆς ὀντότητας· καὶ καταλήγει ἢ
στὴ διατύπωση μιᾶς φιλοσοφίας ἢ στὴν πίστη γιὰ τὴν
ὑπόστασιν πέρα ἀπὸ τὸν τόπο καὶ χρόνον καὶ πέρα ἀπ' ὅτι
γιομίζει τὸν τόπο καὶ τὸν χρόνον τοῦ στοιχείου τούτου,
ποὺ ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς σταθερότητας.

Ἀλλὰ τί ἀπ' τὰ δύο ἡσυχάζει, ποῖος μπορεῖ νὰ τὸ
πῇ; *Ὅταν ἡ κατὰστροφὴ μιᾶς φιλοσοφίας θὰ ἔρῃ ἀ-
μέσως μπροστά της τὴν κριτικὴ καὶ θ' ἀρχίσῃ νὰ χαλ-
νιέται καὶ πῖθ συχνὰ ξεθεμελιώνεται δόλοτα; Κι ὅταν
ἡ παραδοχὴ καὶ ἡ ὁμολογία τοῦ Σταθεροῦ καταντάει
συνείδηση μιᾶς τέταρτης ἀξίας στὸ ὅλο τοῦ κό-
σμου, συνείδηση ποὺ ἀπλώνει δλοένα καὶ βαθαίνει δλο-
ένα τὸ πλέγμα τῶν σχέσεων τῆς ζωῆς καὶ τούτῃ ἡ ζωὴ
σπάζοντας πιά τὸ φράγμα κάθε συμβατικότητος καὶ
φεύγοντας ἀπὸ τὸν τοῖχο τῆς λογικῆς τῶν σχέσεων ἀρ-
χίζει τὸ ἀσταμάτητο καὶ ταραγμένο ταξίδι πρὸς αὐτὸ
ποὺ ὀνοματίστηκε φῶς γιὰ τούτῃ τὴν ζωὴ καὶ γιὰ τοῦ-
το τὸν κόσμον; Πρὸς τὸ φῶς ποὺ ὅλο τὸ ἀκρογυεῖται καὶ
δὲν τὸ χορταίνει. Πρὸς αὐτὸ μὲ τὴν δλοένα μεγαλυνό-
μενη ἐλπίδα τοῦ χορτασμοῦ. Ἰδίως τότε ποὺ ἡ ζωὴ θὰ
δῇ, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν λογικὴ τῶν σχέσεων τὸ ἀρχικὸ
λάθος τοῦ φόβου της, ὄχι τοῦ φόβου τῆς κατάλυσής της
— τοῦ θανάτου — ἀλλὰ τοῦ φόβου γιὰ τὴν τυχὸν

μὴ πραγμάτωσή της, φόβου ποὺ τὴν πτόησε στὴν ἀρχὴ
της καὶ τὴν ἔφερε στὴν πτώση.

Ἔδωπά δὲν θὰ διστάσω νὰ σοῦ πῶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος
μόνο ἔκαμε αὐτὸ τὸ λάθος. *Ὅτι αὐτός, φοβήθηκε νὰ ζή-
σῃ κι ἔγινε δειλός, πονηρός, σκληρός καὶ ἀπληστος καὶ
πορεύεται ἀντάμα μὲ τὴν ὑπερδοσία καὶ τὴν ὕβρη, μὲ
τὴν ἁμαρτία νὰ τρέχει ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι τὰ πόδια
του, παρὰ τὴν «λογικὴ τῶν σχέσεων». Καὶ περισσότερο
ἀκόμη, παρὰ τὴν ἄλλη λογικὴ τὴν ἔξω ἀπὸ τίς σχέ-
σεις, ὅπου αὕτη ὀλέπει καλλίτερα τὰ πράγματα, ὥσπιν
ὄργανο παρατήρησης ποὺ δὲν ὑπόκειται στοὺς νόμους
καὶ τὰ φαινόμενα ποὺ κατοπτρεῖται.

Πρὸς αὐτὰ καὶ γι' αὐτὰ λοιπὸν καὶ γιὰ μιὰ τέ-
τοια πνευματικότητα πρέπει νὰ προβληματίζεται ἡ
παιδεία, ὅπου καὶ ἡ καθαρὴ ἐπιστήμη εἶναι μέσα σ'
αὐτὴν. Καὶ ἡ μονομέρεια, ὅπου φαίνεται ὅτι κατευθύνε-
ται, τοῦ ἐπιστημονισμοῦ καὶ τῆς τεχνοκρατίας, χωρὶς
τὸν ἄνθρωπο σάν πνευματικὴ ὄντοτητα, μιᾶς πάει ἴσα
στὴν δουλεία, χωρὶς καὶ νὰ μιᾶς γιαιτρεῖται ἀπὸ τὸ
πλέγμα τοῦ φόβου γιὰ ζωὴ.

Τὸ ἄλλο ἐρώτημά σου, τοῦ τί ἐγγυήσεις μπορεῖ νὰ
ἔχουμε ὅτι ἡ παιδεία γιὰ πνευματικὴ ὄντοτητα δὲν θὰ
δώσει εὐκαιρία σὲ μιὰ τάξη δασκάλων νὰ ἐμπνεύσουν
φανατισμὸ πρὸς ἐδῶ ἢ ἐκεῖ ἢ νὰ κατευθύνουν τὸ ὅπλο
τοῦ πνεύματος στοὺς σκολιούς δρόμους τῆς ρηνομείρας
τῶν κοινωνικοπολιτικῶν ἰδεῶν, ποὺ τελικὰ καταντοῦν
σὲ διαφθορὰ ἢ διαστροφὴ τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου ἢ
καὶ σὲ μαζοποίηση μιᾶς ἄλλης πῖθ ἐπικίνδυνης μορφῆς
καὶ μὴπως τελικὰ εἶναι προτιμώτερο νὰ διαλέξουμε
τὴν οὐδέτερη μαζοποίηση τῶν τεχνικῶν καὶ τεχνιτῶν,
ὅπου τουλάχιστον ἡ ἐξωπαραγωγικὴ ἀπασχόλησή τους
θὰ ὁρῶναι τὸ οὐδέτερο ἀποκορύφει τῶν γηπέδων καὶ
τοῦ ἐτοιμοῦ καὶ τυποποιημένου θεάματος, ἔχει, κατὰ
τὴν ἀντίληψή μου τὴν ἀπάντησιν: *Ὅτι ἀσφάλεια, ἡ
ναντίον στὴν τέτοια τροπὴ τοῦ πνεύματος εἶναι ἡ κριτι-
κὴ ποὺ ἀναπηδᾷ ἀνὰ πᾶσα στιγμή μὲς ἀπ' τὴν ζωντανή
πνευματικὴ ὄντοτητα. *Ὅτι ἡ ζωντανὴ καὶ ἀνερχό-
μενὴ πνευματικὴ ὄντοτητα, εἶναι προβολὴ στὸ παρὸν
μιᾶς μακρῆς διαδικασίας, ὅπου στὴν διαδρομὴ τῆς ἐ-
ξελίξεώς της ἔχει καθαρισθῇ καὶ συνεχῶς καθαρίζεται,
ὅπως τὸ νεράκι στὶς ὑπόγειες συρμές του καὶ βγαίνει
στὶς πηγὲς πεντακάθαρη ὁρσιὰ καὶ ἀνασταίνει· καὶ ἐ-
πειδὴ ὅτι μαραινεται μεσ' στοὺς καιροὺς, ἀπορρίχνε-
ται, ὅτι ἀπολιθώνεται, ἀκίνηται καὶ νεκρώνεται καὶ
ὅτι χαμηλὸ, σέρνεται, καὶ πατιέται καὶ ἀφήνεται· καὶ
ὅλα τούτα συμβαίνουν, κατὰ τρόπο ποὺ νὰ πιστεῖται κα-
νεῖς, ὅτι τὰ σφαλερὰ καὶ τὰ ἀρνητικὰ καὶ τὰ μὴ λυσι-
τελῆ, γιὰ τὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ πρὸς «τὴν πῖθ πάν-
μοῖρα» πορεία τοῦ πνεύματος, εἶναι ἀπ' ἀρχῆς προορι-
σμένα ν' ἀφανίζονται, γιατί ἔχουν μέσα τους τὸ στοι-
χεῖο τῆς αὐτοκαταστροφῆς. Ἐτοῦτο τὸ στοιχεῖο τῆς
αὐτοκαταστροφῆς μοῦ θυμίζει ἐκεῖνο τὸν γέρο, τὸν Σω-
κράτη, γυῖο τοῦ λιθοξόου Σωφρονίσκου, ἐξ Ἀλωπεκῆς,
καθὼς, νὰ, στέκεται μπροστὰ στοὺς 501 δικαστές του,
περήφανος καὶ θαρραλὸς ὑπόδειγμα ἀξιοπρεπείας,
καρτερίας, καὶ αὐτογνωσίας καὶ τώρα δὲ ἀκούει πάλι

τούς λόγους του: οἱ μὲν κακοὶ κακὸν τι ἐργάζονται ἀεὶ τοὺς μάλιστα πλησίον ἑαυτῶν, οἱ δὲ ἀγαθοὶ ἀγαθὸν ἐγὼ δὲ δὴ εἰς τοσοῦτον ἀμαθίας ἦκω, ὥστε καὶ τοῦτ' ἀγνοῶ, ὅτι, ἐάν τινα μοχθηρὸν ποιήσω τῶν ξυγόντων, κινδυνεύσω κακὸν τι λαβεῖν ἀπ' αὐτοῦ, ὥστε τοῦτο τὸ τοσοῦτον κακὸν ἐκὼν ποιῶ...» Οἱ λόγοι τοῦτοι στήν ἐξαντλημένην σὲ συνέπειες ἔννοιάν τοις λέγε πῶς ὁ πρῶτος ποῦ θὰ πληρώσει ἐξ αἰτίας λαθεμένης, μονομεροῦς, φανατισμένης καὶ κακῆς, πρὸς διαφθορά καὶ διαστροφή τοῦ πνεύματος δασκαλίας, εἶναι αὐτὴ τούτη ἡ δασκαλία, ποῦ θὰ ριχτεῖ χάμω καὶ θὰ ποδοπατηθεῖ ἀπὸ τὰ ἴδια «μοχθηρὰ» πνεύματα ποῦ δημιουργήσε.

Τώρα νομίζω πῶς πρέπει νὰ γυρίσω σ' αὐτὸ ποῦ σοῦ ἀνάφερα στὸ προηγούμενο γράμμα μου καὶ νὰ πῶ: Naί, νομίζω ὅτι ἡ εἰσβολὴ στὸν τόπο μας τῆς τεχνοκρατίας, κατὰ τὸν τρόπο ποῦ πάει νὰ γίνει, σημαίνει ἀνοιγμὰ λογαριασμοῦ προτοῦ νὰ τακτοποιηθῇ ὁ παλιός. Κι ὁ παλιός μας λογαριασμός ἦταν ἡ εἰσβολὴ στὸ τόπο παρὰ πολλοῦ ξενικοῦ πνεύματος στοὺς θεσμοὺς τῆς ζωῆς μας, τὴν ἐπαύριο τῆς Ἑθνικῆς μας ἀποκαταστάσεως, πρὶν καλὰ-καλὰ συνειδητοποιήσουμε τὸν νεοελληνικὸ μας εἶναι, ποῦ μόνον θὰ μᾶς βοηθοῦσε στήν

καθαρή καὶ θετικὴ πρόδοσός μας, πνευματικὰ, κοινωνικοπολιτικὰ καὶ πολιτιστικὰ. Τὸ ὅλο τῆς ζωῆς μας σήμερα ἔχει ἓνα πνεῦμα νόθο. Νομίζω ὅτι παραπατάμε μὴ ξαίροντας πῶς νὰ σκεφθοῦμε: Λατινικά, Γαλατικά, Τευτονικά, Ἀγγλοσαξωνικά, Σλαβικά ἢ Μεσανατολικά; Τελικὰ παίρνουμε λίγο ἀπ' ὅλα κάθε φορά καὶ μόνον Ἑλληνικά δὲν σκεφτόμαστε. Καὶ πάνω σ' αὐτὸ πᾶμε νὰ προσθέσουμε πλατεῖα - πλατεῖα καὶ τὴν τεχνοκρατίαν στὴ ζωὴ μας, στὴ χειρότερη μορφή της, δηλαδή στὸ ἐπίπεδο τῆς κατώτερης ἢ τὸ πολὺ τῆς μέσης, ὅταν ἀκόμη στὰ πανεπιστήμιά μας λείπουν τὰ ἐργαστήρια ἐπιστημονικῆς ἔρευνας. Καὶ φτιάχνουμε καὶ θὰ φτιάξουμε τεχνικὲς σχολές. Καὶ ἰδρύματα ἐπιστήμης καὶ ἔρευνας στὸ ἐπίπεδο ποῦ ἀξιῶνουν οἱ ἑλληνικὲς ἱκανότητες δὲν φτιάχνουμε καὶ δὲν θὰ φτιάξουμε, καθὼς φαίνεται. Καὶ παράλληλα ἐγκαταλείπουμε καὶ τὶς θέσεις τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ποῦ μόνη θὰ μᾶς ὀδηγοῦσε στήν ὁλοκλήρωση τῆς συνειδητοποίησης τοῦ νεοελληνικοῦ μας εἶναι ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς τεχνοκρατίας τοῦ πιὸ πάνω εὐτελοῦς ἐπιπέδου, ποῦ θὰ μᾶς νοθέψῃ ἀκόμια περισσότερο.

(Θὰ συνεχισθῇ στὸ ἐπόμενο)

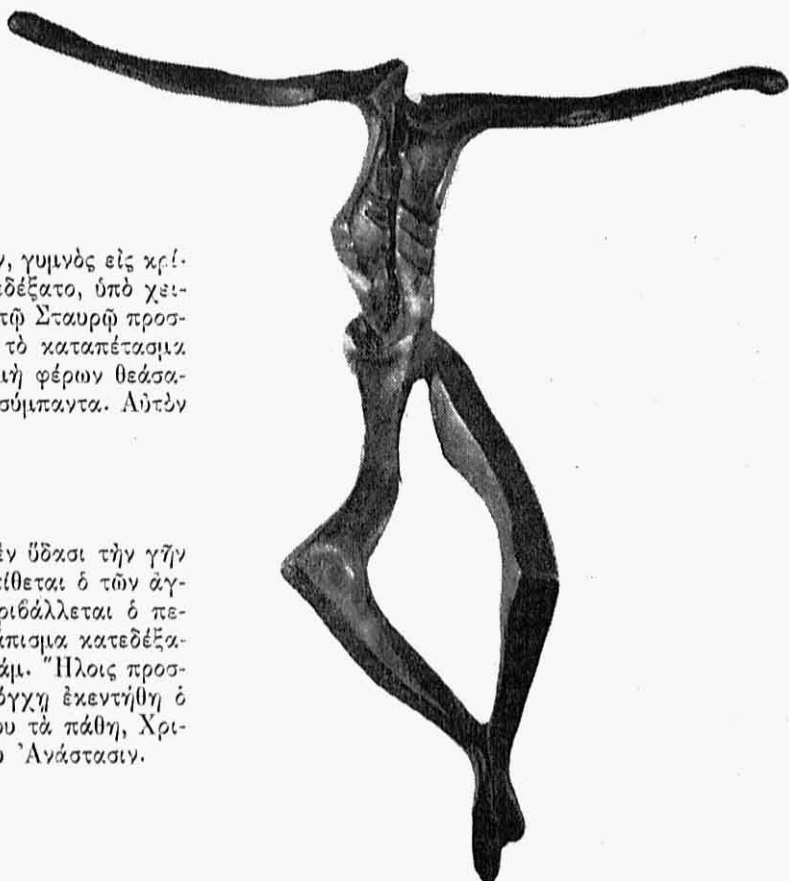
M N H M H

1

Ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον, γυμνὸς εἰς κρί-σιν ἴστατο, καὶ ἐν σιαγόνι ράπισμα ἐδέξατο, ὑπὸ χειρῶν ὧν ἔπλασεν· ὁ δὲ παράνομος λαὸς τῇ Σταυρῷ προσήλωσε τὸν Κύριον τῆς δόξης. Τότε τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη· ὁ ἥλιος ἐσχότασε, μὴ φέρων θεάσασθαι Θεὸν ὕδριζόμενον, ὃν τρέμει τὰ σύμπαντα. Αὐτὸν προσκυνήσωμεν.

2

Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας. Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεὺς. Ψευδῇ πορφύρᾳ περιβάλλεται ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις. Ράπισμα κατεδέξατο ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ἐλευθερώσας τὸν Ἀδάμ. Ἦλοις προσήλωθη ὁ Νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας. Λόγγῃ ἐκεντήθη ὁ Ἰὼς τῆς Παρθένου. Προσκυνούμεν σου τὰ πάθη, Χριστέ, Δεῖξον ἡμῖν παῖ τὴν ἔνδοξόν Σου Ἀνάστασιν.

Πάνου Παπαπάνου: «ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ», Ὁρείχαλκος